

Anobium hederæ (Coleoptera: Anobiidae), alweer een nieuwe doodhoutkever voor Nederland

Koen Verhoogt

TREFWOORDEN

Bierval, klimop, klopkever, saproxyf

Entomologische Berichten 82 (1): 31-34

Toen er in februari van 2021 een plotselinge warme periode was, werd een aantal *flight-intercept*-biervallen opgehangen in het Bennekomse bos. Dit leverde naast de verwachte soorten uit de Curculionidae, Monotomidae, Nitidulidae, Staphylinidae en Tenebrionidae ook een onverwachte Anobiidae op, namelijk één exemplaar van *Anobium hederæ*, een nieuwe soort voor Nederland die op klimop leeft. Mogelijk betreft dit een zwervend exemplaar van een nabije populatie. Om meer individuen te vinden, kan het zich daarom lonen om oude klimopplanten te kloppen of kweekpogingen te doen met knoesten van klimop.

Inleiding

Aan het einde van de winter breekt altijd een wat onrustige periode aan. De determinatieachterstanden zijn meestal redelijk weggewerkt, maar het weer laat het niet toe om al uitgebreid het veld in te gaan, wat strooisel zeven en achter schors kijken daargelaten. In februari van 2021 was het niet anders, daarom heb ik in de drie dagen dat het opeens warm werd en de temperaturen naar de 15 °C gingen toch maar wat biervallen opgehangen in het bos. En dat was niet voor niets! Bij het legen zag ik dat de vijf vallen goed gevangen hadden en er meerdere Curculionidae, Monotomidae, Nitidulidae, Staphylinidae, Tenebrionidae en één Anobiidae in zaten. De laatst genoemde kever werd gedetermineerd als *Anobium hederæ* Ihssen, 1949 een eerste vondst voor Nederland. De determinatie werd bevestigd door Oscar Vorst.

Methode

De kevers werden gevangen met zelfgemaakte *flight-intercept*-vallen met bier als lokstof. De vallen zijn gemaakt van PET-flessen waar door vier flappen los te snijden een kruis wordt gecreëerd waar kevers tegenaan vliegen zodat ze in de vloeistof vallen (figuur 1). Deze vangstperiode gebruikte ik als vangvloeistof goedkoop bier uit blik met een klein beetje zeep. In totaal werden er vijf vallen opgehangen in een bosperceel in het Bennekomse bos waar vrij rigoureus gekapt was, maar wel vrij veel dood hout in de vorm van takken en houtsnippers achtergebleven is. In het perceel stonden nog vooral zomereik *Quercus robur*, grove den *Pinus sylvestris* en ruwe berk *Betula pendula*. De vallen werden op 21 februari 2021 opgehangen en drie dagen later op 24 februari geleegd.

Resultaten

In een van de biervallen werd een mannetje van het genus *Anobium* aangetroffen. Aan de hand van het uitgearbeide genitaal en op basis van afbeeldingen in de literatuur werd deze gedetermineerd als *Anobium hederæ* (figuur 2). Omdat ik geen referentiemateriaal in mijn collectie had van deze soort, werd na contact met Ed Colijn het exemplaar opgestuurd naar Oscar

1. De val waarin *Anobium hederæ* werd gevangen in het Bennekomse bos (Gelderland). Foto: Koen Verhoogt

1. The trap in which *Anobium hederæ* was caught in the Bennekomse bos (province of Gelderland).

2. Habitus van een mannetje *Anobium hederae*, Bennekom (Gelderland), 21-24.ii.2021. Foto: Rik Delhem
2. Habitus of a male *Anobium hederae*, Bennekom (province of Gelderland), 21-24.ii.2021.

3. *Anobium hederae*, dorsolateraal, zelfde individu als figuur 2. Foto: Rik Delhem
3. *Anobium hederae*, dorsolateral, same individual as in figure 2.

Vorst. Hij kon bevestigen dat het inderdaad om *A. hederae* ging, een nieuwe soort voor Nederland. De overige vangsten van de vallen zijn te vinden in tabel 1. Later in het jaar is er op dezelfde locatie herhaaldelijk gevangen met vallen en is er ook met de hand gezocht naar deze soort, een tweede vangst bleef echter uit.

Materiaal Gelderland: 1 ♂, Bennekom, Oostereng, AC 177,0-446,1, 21-24.ii.2021, leg. & col. K. Verhoogt, det. K. Verhoogt & O. Vorst.

Ecologie

Anobium hederae leeft monofaag in hout van klimop *Hedera helix*, vooral dikke, beschadigde en dode takken hebben de voorkeur (Brandstetter & Kapp 1994, Laelos 2006). Van zulk soort takken is de soort ook gekweekt (Brandstetter & Kapp 1994). Opvallend is dat op de vanglocatie in Nederland nauwelijks oude klimop aanwezig was. De soort wordt vaak in het begin van de zomer gevangen, de meeste vangdata komen uit juni (Brandstetter & Kapp 1994, Laelos 2006, Németh *et al.* 2017).

Herkenning

Anobium hederae lijkt erg op *A. punctatum* en *A. inexpectatum*, maar kan aan een aantal uiterlijke kenmerken onderscheiden worden. Daarnaast kan aan de hand van het uitgeprepareerde mannelijke genitaal het onderscheid worden gemaakt.

Anobium hederae Ihssen, 1949

Bij deze soort zijn de puntrijen van de dekschilden krachtig, de eerste vier puntrijen bereiken het uiteinde van de dekschilden niet omdat de zevende puntrij richting de dekschildsutuur buigt (figuur 3). Het uiteinde van de dekschilden is recht afgeknot, waardoor deze wat hoekig zijn. Vrouwelijke exemplaren van deze soort hebben een sterke inkerving in het uiteinde van het laatste sterniet. Bij mannelijke exemplaren helpt een uitgeprepareerd genitaal. Daar zijn de parameren van de aedagus verdeeld en hebben een korte ronde uitstulping naar de zijkant (figuur 4) (Németh *et al.* 2017, Toskina 2004, Zahradnik, 2013). De voorste plaat is in dit exemplaar verkleefd met de rest van het genitaal; voor een schematische tekening van het genitaal, zie Zahradnik (2013).

Anobium punctatum (De Geer, 1774)

Het uiteinde van de dekschilden is rond en niet recht afgeknot. Vrouwelijke exemplaren hebben een zwakke inkerving in het uiteinde van het laatste sterniet. De aedagus bij mannelijke exemplaren heeft de parameren smal uitgerekt, zonder lobben naar de zijkant (Németh *et al.* 2017, Toskina 2004).

Familie/ family	Soort/ species	Aantal / number
Anobiidae	<i>Anobium hederæ</i> Ihssen	1
Curculionidae	<i>Trypodendron lineatum</i> (Olivier)	5
Curculionidae	<i>Xyleborus saxeseni</i> (Ratzeburg)	8
Monotomidae	<i>Rhizophagus bipustulatus</i> (Fabricius)	11
Monotomidae	<i>Rhizophagus depressus</i> (Fabricius)	35
Nitidulidae	<i>Glischrochilus quadriguttatus</i> (Fabricius)	14
Nitidulidae	<i>Glischrochilus quadripunctatus</i> (Linnaeus)	15
Staphylinidae	<i>Aleochara sanguinea</i> (Linnaeus)	4
Staphylinidae	<i>Atheta vaga</i> (Heer)	7
Tenebrionidae	<i>Nalassus laevioctostriatus</i> (Goeze)	3

Tabel 1. Overzicht van de vangsten van de biervallen.

Table 1. Overview of the species caught in the beer traps.

4. De aedagus van *Anobium hederæ*, uit het exemplaar van figuur 1. Foto: Rik Delhem

4. The aedagus of *Anobium hederæ*, from the specimen in figure 1.

Anobium inexpectatum Lohse, 1792

De eerste vier dekschildstrepen bereiken het uiteinde van de dekschilden. Het uiteinde van de dekschilden is zwak afgeknot waardoor ze een beetje hoekig lijken. De parameren van de aedagus zijn niet verdeeld aan het uiteinde, de uitstulpingen aan de zijkant zijn lang en toegespitst aan het uiteinde (Németh et al. 2017, Toskina 2004).

Verspreiding

Anobium hederæ is een Europese soort die vooral in het midden en westen van Europa voorkomt. De soort is bekend uit het Iberisch schiereiland, Frankrijk, België, Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk, Tsjechië, Slovenië, Kroatië, Montenegro, Servië en Bulgarije (Brandstetter & Kapp 1994, Németh et al. 2017, Toskina 2004).

Discussie

Het is opvallend dat mijn exemplaar van *A. hederæ* zo vroeg in het jaar gevangen is. In eerste instantie werd gedacht dat dit misschien de reden was dat de soort nog niet uit Nederland bekend was. Mogelijk is ze simpelweg over het hoofd gezien, omdat er nauwelijks zo vroeg in het jaar met vallen gevangen wordt. Literatuuronderzoek liet echter zien dat *A. hederæ* meestal in de zomerperiode werd gevangen. Ook de locatie van de vangst is opvallend, een plek waar vrijwel geen klimop aanwezig is, en waar ook in de wijde omgeving geen oude knoestige klimopplanten zijn gezien. De combinatie van beide bevindingen doet denken dat dit om een zwervend exemplaar gaat en dat er op de locatie geen populatie aanwezig is. Dit wordt ondersteund met de wetenschap dat de soort een uitstekende vlieger is. Het ontbreken van de soort in verdere biervallen en ook bij de handvangsten bevestigen dat laatste.

Het kan lonen om op plekken waar een uitbundige klimopvegetatie aanwezig is deze goed uit te kloppen om te kijken of *A. hederæ* verder verspreid is in het land.

Dankwoord

Ik wil Oscar Vorst graag bedanken voor het controleren van het exemplaar voor bevestiging, Ed Colijn wordt bedankt voor het toesturen van informatie. Daarnaast ben ik Rik Delhem zeer erkentelijk voor het maken van de wederom zeer mooie foto's.

Literatuur

Brandstetter CM & Kapp A 1994. Interessante Käferfunde aus Vorarlberg (Österreich) und dem Fürstentum Liechtenstein (Coleoptera). Koleopterologische Rundschau 64: 279-290.
Bußler H 2003. Rote Liste gefährdeter Heteromera (Coleoptera: Tenebrionidea) und Teredilia (Coleoptera: Bostrichoidea) Bayerns. BayLfU/166.

Laclos ED 2006. Les Coléoptères associés aux scolytes du chêne en forêt domaniale de Cîteaux (département de la Côte-d'Or). Publications de la Société Linnéenne de Lyon: 67-82.
Németh T, Merkl O, Romsauer J, Seres G & Szalóki D 2017. New country records and confirmed occurrences of beetles in Hungary (Coleoptera). Folia Entomologica Hungarica 78: 27-34.

Toskina IN 2004. About genera *Anobium* Fabricius, 1775, and *Cacotemnus* LeConte, 1861 (Coleoptera: Anobiidae). Russian Entomological Journal 13: 53-68.
Zahradník P 2013. Beetles of the family Ptinidae of Central Europe. Zoological keys. Academia, Praha.

Geaccepteerd: 6 januari 2022

Summary

***Anobium hederæ* (Coleoptera: Anobiidae), yet another saproxylic beetle new for the Netherlands**

At the end of February 2021, a sudden spike in temperature caused the author to place some flight-intercept beer traps in a forest near Bennekom. Aside from the expected Curculionidae, Monotomidae, Nitidulidae, Staphylinidae and Tenebrionidae species an Anobiidae specimen was also found in a trap. After studying the literature and the characters, both external and internal, it was determined that this species was *Anobium hederæ*, a first record for the Netherlands. This species can be identified by the following characters. The rows of punctures on the elytra are strong, the first four rows do not reach the end of the elytra because the seventh row bends back towards the suture. The apex of the elytra are strongly truncate. The last sternite of females is strongly indented. The aedagus has divided parameres at the apex and short rounded outgrowths. The species lives on old ivy *Hedera helix* plants. Extensive beating and rearing from these plants can help to see if this species is more widespread in the Netherlands.

Koen Verhoogt
Veenendaal
k.verhoogt@live.nl